

6. 6. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Dědické právo po rekodifikaci soukromého práva

Dědické právo je jednou z oblastí, které se rekodifikace soukromého práva dotkla nejvýrazněji. Nový občanský zákoník (NOZ) přináší celou řadu změn a nových institutů, které zohledňují četnou kritiku právní úpravy dědického práva ve stávajícím občanském zákoníku, zejména nedostatku respektu vůči vůli zůstavitele, nepředvídatelnosti práva pro zůstavitele nebo preference dědiců před zůstavitelem. V následujících řádcích se pokusíme popsat některé z nejdůležitějších změn.

Pozůstalost a dědictví

Jedním ze specifíků nové úpravy je, že rozlišuje mezi pojmy pozůstalost a dědictví. Pozůstalostí se rozumí veškeré jmění zůstavitele, kromě práv osobní povahy. Pokud však jsou práva resp. povinnosti osobní povahy za života zůstavitele uznány jako dluh nebo uplatněny u orgánu veřejné moci, tak se rovněž stávají součástí pozůstalosti. Dědictvím se naopak rozumí jen ta část pozůstalosti, která náleží dědici. Z výše uvedeného plyne, že ve vztahu k předmětu dědění nedošlo ke změně, a dědit lze veškerá majetková práva a povinnosti.

Způsobilost být dědicem

Dle nové úpravy mohou být dědicem jak fyzické, tak právnické osoby. Pokud jde o fyzické osoby, tak zůstala zachována možnost dědit bez ohledu na věk a způsobilost k právním úkonům (svéprávnost). Nově je výslovně stanoveno, že nedědí ten, kdo zemře před nebo současně se zůstavitelem. Úpravou prošly důvody dědické nezpůsobilosti. Důvody obsažené v současném občanském zákoníku (úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, nebo jeho příbuzným, a zavrženíhodné jednání proti zůstavitelově poslední vůli) zůstaly zachovány, s tím, že došlo k zpřesnění jejich formulace. Zcela novými důvody dědické nezpůsobilosti jsou případy domácího násilí mezi manžely nebo zneužití, resp. zanedbání rodičovské zodpovědnosti. V obou těchto případech bude osoba vyloučena z dědického práva jako zákonný dědic.

Právnická osoba může dědit za podmínky, že existuje v den úmrtí zůstavitele, anebo vznikne nejpozději do jednoho roku od tohoto dne. Dalším omezením je možnost právnických osob dědit jen na základě závěti nebo dědické smlouvy.

Důvody dědění

NOZ vedle dědění na základě zákona a závěti přináší úplně nový důvod dědění, kterým je dědická smlouva. Závět a dědická smlouva jsou společně s dovětkem označeny NOZ jako pořízení pro případ smrti, a jsou to tedy úkony, kterými zůstavitel ještě za svého života rozhoduje o tom, jak má být

naloženo s jeho majetkem po smrti. S ohledem na to, že většina nové úpravy dědického práva je věnována právě poručením pro případ smrti, je patrné, že NOZ preferuje, aby zůstavitel rozhodl o svém majetku ještě za svého života a nabízí mu k tomu široké spektrum prostředků.

Závěť

Z hlediska formálního zachovává NOZ formy závěti, které známe už ze současného občanského zákoníku. Po více než šedesáti letech se však do právní úpravy vrací tzv. privilegovaná závěť. Konkrétně jde o ústní závěť, závěť před starostou a závěť na palubě letadla, lodi a ve válečném konfliktu. Jedná se o instituty umožňující pořídit závěť za určitých mimořádných situací, jako např. bezprostřední ohrožení života nebo jiný obdobný vážný důvod, přičemž zákon v takovém případě klade nižší formální nároky na poručení závěti, zejména zůstavitel sám nemusí sepsat žádnou listinu.

V souvislosti se závětí je zřejmě největší změnou možnost zůstavitele připojit k závěti tzv. vedlejší doložky, kterými jsou podmínka, doložka času a příkaz. Jedná se o zásadní změnu, neboť současný občanský zákoník stanoví, že podmínky připojené k závěti jsou bez právních účinků. Pokud jde o podmínku, tak NOZ stanovuje, že její splnění musí nastat až po zůstavitelově smrti, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele (tak např. podmínkou může být vystudování vysoké školy, kterou dědic musí dostudovat až po smrti zůstavitele, přičemž k již vystudovaným vysokým školám se nebude přihlížet). V případě doložky času se jedná o institut podobný podmínce, ale na rozdíl od podmínky, u které není jisté, zda-li v budoucnu nastane, doložka času se váže k určité události, která v budoucnu nastat musí. Vedlejší doložka ve formě příkazu umožňuje zůstaviteli přikázat, např. aby dědic určitým způsobem konal nebo se určitého konání zdržel. NOZ výslovně uvádí možnost zůstavitele na přiměřenou dobu zakázat dědici zcizení věci, kterou mu zůstavitel zanechal. Z důvodu ochrany dědice před případnými nepřiměřenými vedlejšími doložkami zůstavitele NOZ stanoví, že se nepřihlíží k doložkám, které by zejména měly zjevně obtěžovat dědice, být v rozporu s veřejným pořádkem nebo k doložkám příkazujícím nebo zakazujícím uzavřít manželství.

Dalším zcela novým institutem je dědická substituce. Na základě tohoto institutu může zůstavitel stanovit náhradníka pro svého dědice, který dědictví nenabude. Omezení uložená dědici postihují i náhradníky, ledaže zůstavitel nebo povaha věci stanoví něco jiného.

Zůstavitel může nově v závěti ustanovit tzv. vykonavatele závěti, jehož hlavním posláním je dohlížet na dodržení poslední vůle zůstavitele a hájit platnost závěti. Zůstavitel může vykonavateli uložit povinnosti, případně stanovit odměnu. Vykonavatel je povinen vykonávat svoji funkci s péčí řádného hospodáře a má všechna práva potřebná k splnění svých úkolů, včetně práva jednat před soudem. Vykonavatelem může být též právnická osoba.

Dědická smlouva

Dědická smlouva, jak bylo výše uvedeno, je novým důvodem dědění. Jedná se o smlouvu, kterou zůstavitel povolává třetí osobu jako dědice nebo odkazovníka.

Smlouva musí mít formu veřejné listiny a může ji uzavřít jen zletilá a plně svéprávná osoba, v případě omezení svéprávnosti jen se souhlasem opatrovníka.

Dědickou smlouvou může zůstavitel pořídit nejvýše o třech čtvrtinách svého majetku k okamžiku smrti. Důvodem je, aby jedna čtvrtina zůstaviteli zůstala, a to z důvodu, aby o ní mohl volně pořídit (např. závětí), protože jinak dědickou smlouvu může měnit jen se souhlasem druhé strany. Dědická smlouva může být dále uzavřena za úplatu i bezúplatně a neomezuje zůstavitele v nakládání se svým majetkem za života. Avšak poručením pro případ smrti nebo dar, které jsou s dědickou smlouvou

neslučitelné, mohou být stíženy relativní neúčinností.

Dědění na základě zákona

Úprava zákonné dědické posloupnosti nedoznala v zásadě větších koncepčních změn. Uplatní se stejně jako podle současné úpravy ohledně té části pozůstalosti, o které nebylo pořízeno závěti nebo dědickou smlouvou. Zásadnější změnou je zvýšení počtu skupin dědiců, které jsou dle NOZ nově označovány jako třídy dědiců. Místo současných čtyř skupin rozlišuje NOZ šest tříd dědiců, které jsou postupně povolávány. Nezdědí-li žádná z povolaných osob, případně pozůstalost státu, na kterého se nově bude v tomto případě hledět jako na zákonného dědice. Toto má umožnit dědění státu po českých občanech v zahraničí. Stát však nemá právo odmítnout dědictví.

Odkaz

Odkaz je dalším z nových institutů dědického práva v NOZ. Prostřednictvím odkazu může zůstavitel zanechat určité osobě určitou konkrétní věc z pozůstalosti (např. konkrétní nemovitost). Zůstavitel sice mohl zanechat takovou věc dědici i dle současné úpravy, ale do výše hodnoty věci přecházely na dědice i dluhy zůstavitele. Dle NOZ se však osoba, v jejíž prospěch je zřízen odkaz, nepovažuje za dědice, a tudíž na ni nepřecházejí ani zůstavitelovy dluhy. Odkaz není samostatným pořízením pro případ smrti, ale lze ho zřídit v závěti nebo dědické smlouvě.

Zřeknutí a vzdání se dědictví

Vedle možnosti dědice odmítnout dědictví NOZ přináší možnost zřeknout se nebo vzdát se dědictví. Zavedení institutu zřeknutí se dědictví požadovala praxe. Dědic se může zříci dědického práva smlouvou se zůstavitelem. Smlouva je vyžadována ve formě veřejné listiny. Řešit tak lze např. situace, kdy zůstavitel něco daroval za života jednomu z potomků. Zříci se lze vůči všem ostatním dědicům, anebo jen vůči konkrétnímu dědici.

Nově se dále může dědic vzdát dědictví ve prospěch druhého dědice. Toto právo se realizuje v průběhu dědického řízení a nezbytností je, že musí dojít k přijetí dědictví, aby se ho následně mohl dědic vzdát. Dědictví se ovšem může vzdát jen ten, kdo ho neodmítl. Se vzdáním musí souhlasit ten, v jehož prospěch se dědic vzdal. Jestliže se vzdá dědictví ten, kdo je obtížen osobním příkazem či odkazem, musí jej přesto splnit.

Dluhy a dědictví

Zásadní koncepční změnou, kterou NOZ přináší, je přechod dluhů zůstavitele na dědice. Dědicové si však mohou vyhradit soupis inventáře majetku a vyhradit si hrazení dluhů jen do výše nabytého majetku. Toto právo nemůže zůstavitel dědici odejmout. Uplatňuje se ústně u soudu nebo písemně, pokud je soudu zasláno poštou. Pokud se ale ukáže, že při soupisu dědicové nějaký majetek zatajili, výhrada soupisu zaniká.

Závěr

Závěrem lze konstatovat, že nespornou výhodou nové úpravy dědického práva je různorodost způsobů, kterými zůstavitel může pořídit o svém majetku. Tím NOZ prokazuje mnohem větší respekt k vlastnictví, než je tomu u současné úpravy. Lze přepokládat, že zejména vedlejší doložky a odkazy se dostanou rychle do praxe a pořízení pro případ smrti se tak do budoucna mohou stát poměrně komplexními dokumenty.

Mgr. Jan Pavelka, LL.M.,

advokát

Mgr. Soňa Titlbachová,
advokátka

Mgr. David Šmída,
advokátní koncipient

[Havel, Holásek & Partners s.r.o., advokátní kancelář](#)

Týn 1049/3
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 895 911
Fax: +420 224 895 980

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)